

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE – INŠTITUT ZA DRUŽBENE VEDE
Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij
Ljubljana, Kardeljeva ploščad 5

Tel.: 01/5805-370, 01/5805-105
Fax: 01/5805-104
E-mail: cjmmksjm@fdv.uni-lj.si



Raziskava

STALIŠČA O KORUPCIJI

naročnik
Komisije za preprečevanje korupcije Republike Slovenije

Poročilo o raziskavi pripravil:
Dr. Slavko Kurdija

Ljubljana, 20. 2. 2008

STALIŠČA O KORUPCIJI 2007

Poročilo o raziskavi

V dneh od 4. do 8. februarja 2008 smo na osnovi vzorca telefonskih naročnikov zajeli 908 polnoletnih oseb, državljanov Slovenije, in z njimi izvedli telefonski intervju s pomočjo standardiziranega vprašalnika "Stališča o korupciji". Vzorčenje je potekalo iz vzorčne baze N=2554, pri realiziranih 908 intervjujih pomeni, da je bila vzorčna baza izčrpana do 36%. Telefonske intervjuje je izvedlo 28 izšolanih anketarjev CJMMK, povprečen čas trajanja intervjuja (računalniška meritev) je bila 12 minut, medtem ko je bil skupni bruto čas trajanja ankete 420 ur.

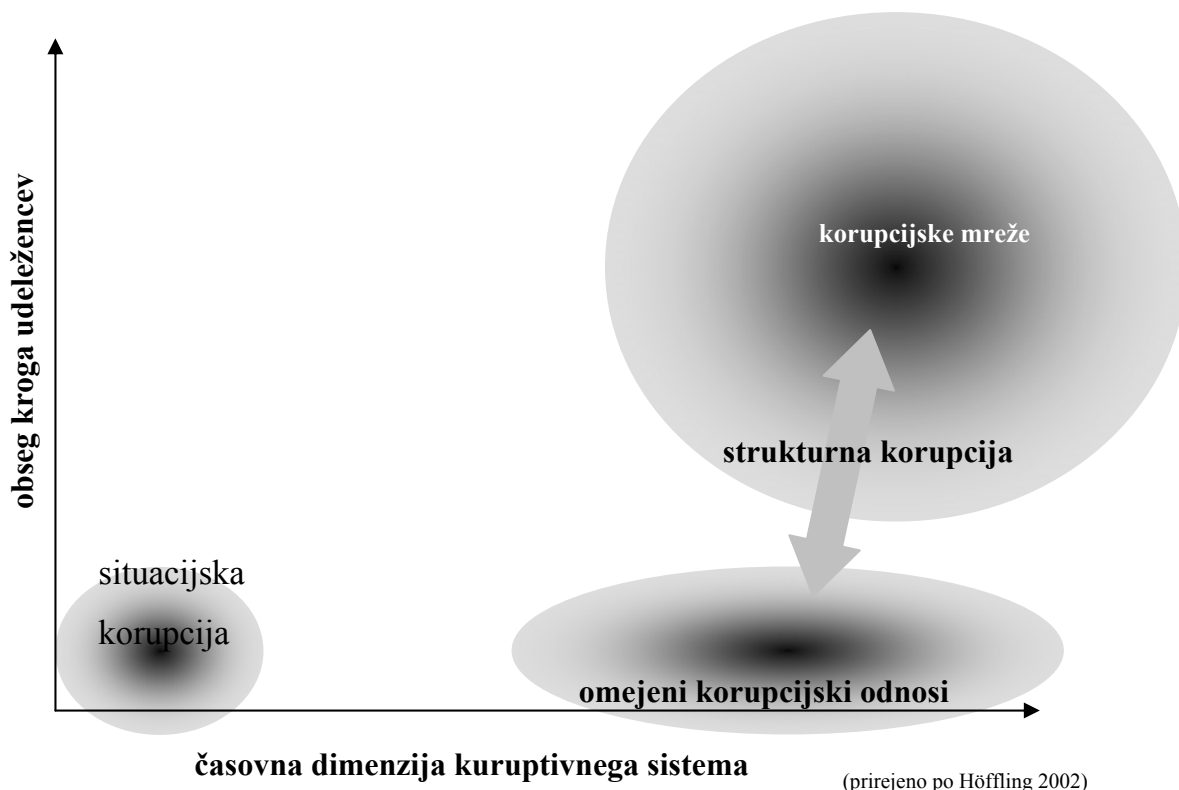
Zasnova vprašalnika Stališča o korupciji 2007 temelji na predlogi, ki jo je podal naročnik, dopolnila in dokončno metodološko oblikovala pa jo je raziskovalna skupina CJMMK v sestavi: red. prof. dr. Niko Toš, izr. prof. dr. Vlado Miheljak, doc. dr. Slavko Kurdija in doc. dr. Samo Uhan. Pri metodološki redakciji ter koordinaciji, nadzoru, ureditvi datoteke in izdelavi sumarnega poročila pa sta sodelovali strokovni sodelavki CJMMK Rebeka Falle, univ. dipl. soc. in Tina Vovk, univ. dipl. soc.

S telefonskimi intervjuji zbrano empirično gradivo smo, glede na strukturna odstopanja polnoletne populacije, utežili (ponderirali) in s tem zmanjšali pristranost in napake v rezultatih. Sistem ponderacije temelji na populacijskih izenačitvah glede na spol, starost, izobrazbo in prostorsko razpršenost. Utemeljitev in opis postopka uteževanja je podan v dokumentu S. Kurdija, J. Štebe, "Oblikovanje vzorčnih uteži za telefonsko anketo Politbarometer", CJMMK, PB3/97

Poročilo vsebuje pregled vseh vprašanj in dobljenih odgovorov. Dodane so medletne primerjave, ter tematsko sorodni podatki iz sekundarnih virov. Vprašanja in odgovori v gradivu so prikazani v izvorni obliki.

1.0 Korupcija v javnem sektorju

V povezavi s sondažo tako kompleksnega pojava kot je korupcija, se najprej pojavi vprašanje, kolikšen del koruptivnih dejanj javno mnenje sploh lahko zabeleži kot svojo osebno izkušnjo. Nasploh je možno (po Rose-Ackerman) koruptivni univerzum deliti na t.i. »*low-level corruption*«, torej korupcijo, ki se dogaja na nižjih upravnih in storitvenih nivojih sistema in pa t.i. »*high-level corruption*«, ki zajema visoke nivoje sistema in je umeščena v komplicirane socialne mreže .



Posameznik, ki ga ujame empirično spremljanje skozi javnomnenjsko profilacijo, trči predvsem na korupcijske dileme in probleme situacijske narave (kjer je krog udeležencev majhen, čas dogajanja pa omejen) ter (redkeje) na, po obsegu omejeno, a dalj časa trajajoče strukturne korupcije. Praviloma pa je velika večina ljudi zelo oddaljena od strukturne korupcije, ki izhaja in se dogaja v »high-level« korupcijskih mrežah. Kje se torej »percepcijsko« giblje empirični posameznik? Kot kaže spodnja shema, ima »slehernik« največ možnosti participacije v polju **izolirane situacijske korupcije**, kjer pa zaradi prisiljenosti v osebno, sporadično pobudo neznanemu in sistemsko nestigmatiziranemu izvajalcu uslug, vstopa v polje nejasnega in nekontroliranega tveganja (t.i. **tvegana**

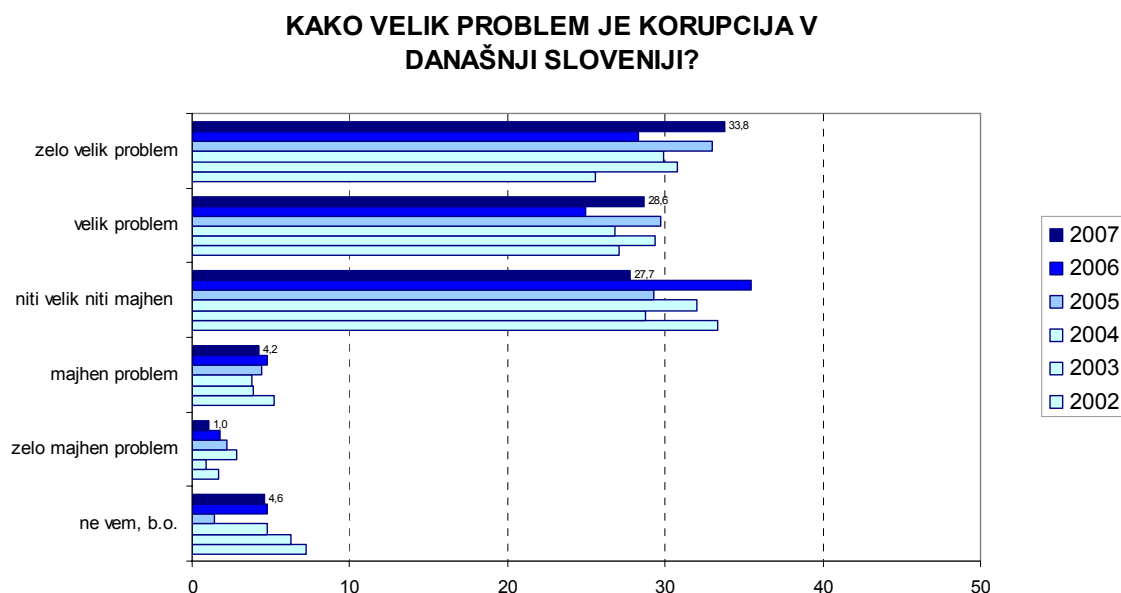
korupcija), zato takšna oblika ni ekspanzivna. Drugi tip, je t.i. **vsakdanja korupcija**, ki jo determinira konformno vedenje (t.i. sistemske korupcije) ter bežna, situacijska interakcija. Deluje predvsem takrat, ko v nekem socialnokulturnem okolju vlada tak tip socialnega vedenja kot splošno znan in splošno sprejet in zato ponudba uslugojemalca ali celo zahteva uslugodajalca ne predstavlja resnejšega ekscesa. Ta tip je prisoten in ekspanziven tam, kjer mikromorala prevladuje nad formalno makromoralo. Ko gre za visoko stabilnost (trajnost) odnosov ter hkrati omejeno institucionalizacijo, dobimo obliko korupcije, ki je odporna na korupciji sovražno okolje. Namreč obojestranska pripravljenost na korupcijsko izmenjavo se odvija v specifičnem, ekskluzivnem in konspirativnem okolju majhnega števila, včasih tudi samo dveh akterjev, zato jo Höffling poimenuje **intimna korupcija**. Vse tri, tvegana, intimna in vsakdanja korupcija se potencialno dotikajo »slehernika«, običajnega državljana. Tvegana in intimna korupcija v principu nista visoko ekspanzivni, ekspanzivnost vsakdanje korupcije pa je v največji meri odvisna od socialno-kulturnega okolja. Četrti tip, ki ga označuje sistemskost in konformnost ob hkratni relativni trajnosti in strukturiranosti oz. institucionaliziranosti, pa predstavlja t.i. **ekspanzivno korupcijo**¹. Ta oblika je socialno-kulturno dokaj univerzalna, vendar pa se »slehernik« v principu z njo ne srečuje, ker poteka znotraj (iniciacijskih) socialnih mrež.

Posameznik (»slehernik«) ki nima osebnih izkušenj, si po drugi strani (predvsem z medijskim posredovanjem ali konstrukcijo) ustvarja o tem prikritem fenomenu neko predstavo, s katero ocenjuje moč in domet fenomena. Tako je empirični posameznik razcepljen med (subjektivno) zaznavo moči in dometa »visoke« korupcije ter hkratno odsotnostjo osebne izkušnje. V tej diskrepanci leži odgovor, zakaj več kot polovica vprašanih v naši raziskavi vidi korupcijo kot velik oz. zelo velik problem, hkrati pa izpričuje osebno izkušnjo le zelo malo vprašanih.

¹ model povzemamo po: Höffling, Ch.: Korruption als soziale Beziehung. Leske+Budrich. Opladen 2002, str.78f.

2.0. Odnos javnosti do pojava korupcije v Sloveniji

Empirični posameznik se torej večinoma ne srečuje s pojavom neposredno (4% respondentov potrdi neposredno izkušnjo s korupcijo), vendar ga zaznava preko formalnih in neformalnih informacijski kanalov, ki pomembno oblikujejo njegovo stališče in mnenja, povezana s to tematiko. Vemo, da so mnenja kljub svoji kompleksnosti in arbitrarnosti lahko pomembni, če ne celo ključni dejavniki oblikovanja družbene klime in političnega razpoloženja v določenem družbenem okolju. Kakšno je torej mnenje Slovencev in Slovenk o razširjenosti tega pojava v Sloveniji?



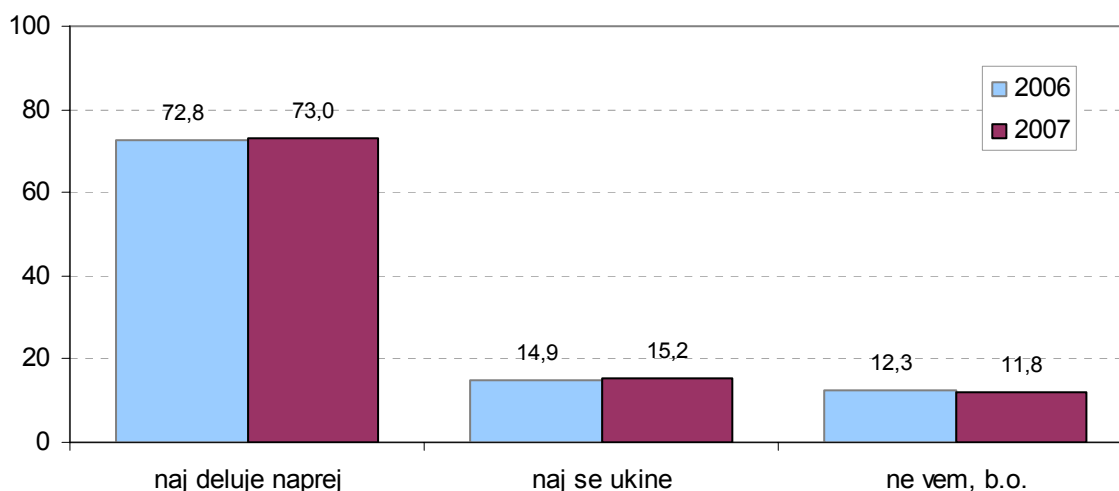
FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2007, N=908

Eno ključnih vprašanj raziskave pokaže, da je – po mnenju ljudi – pojav v Sloveniji dokaj razširjen in da se njegova pojavnost v zadnjih letih, še posebej izrazito v primerjavi z letom poprej, še stopnjuje. Če seštejemo odstotke na odgovorih "velik problem" in "zelo velik problem" in ta seštevek primerjamo z odmero pred enim letom, vidimo, da gre za premik iz 53% na 62%. To potrjuje tudi povprečna ocena na lestvici od 1 do 5 (1 - zelo majhen problem / 5 - zelo velik problem), kjer smo lani beležili povprečje 3,77 letos pa je to povprečje 3,94.

3.0 Odnos javnosti do dela komisije za preprečevanje korupcije

Glede na razširjenost pojava se seveda zastavlja vprašanje vloge komisije za preprečevanje korupcije. O komisiji je zadnje časa precej govora, predvsem v smislu njenega ukinjanja in ocenjevanje njene odvečnosti s strani aktualne vladajoče politike. Odziv javnosti je ob tem vprašanju drugačen.

ALI NAJ KOMISIJA ZA PREPREČEVANJE KORUPCIJE DELUJE ŠE NAPREJ, ALI NAJ SE UKINE?



FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2007, N=908

Javno mnenje, po odmeri tako iz lanskega kot tudi letošnjega leta, kaže sliko nesporne večinske podpore v smislu nadaljnjega delovanja te komisije. Kar 73% anketiranih se na delovanje te komisije v prihodnosti odzove afirmativno. Strukturno večjih razlik ni, saj vse populacijske podkategorije komisiji izrekajo značilno podporo. Kljub temu pa velja omeniti, da je ta podpora še posebej izrazita med višje izobraženimi (81%).

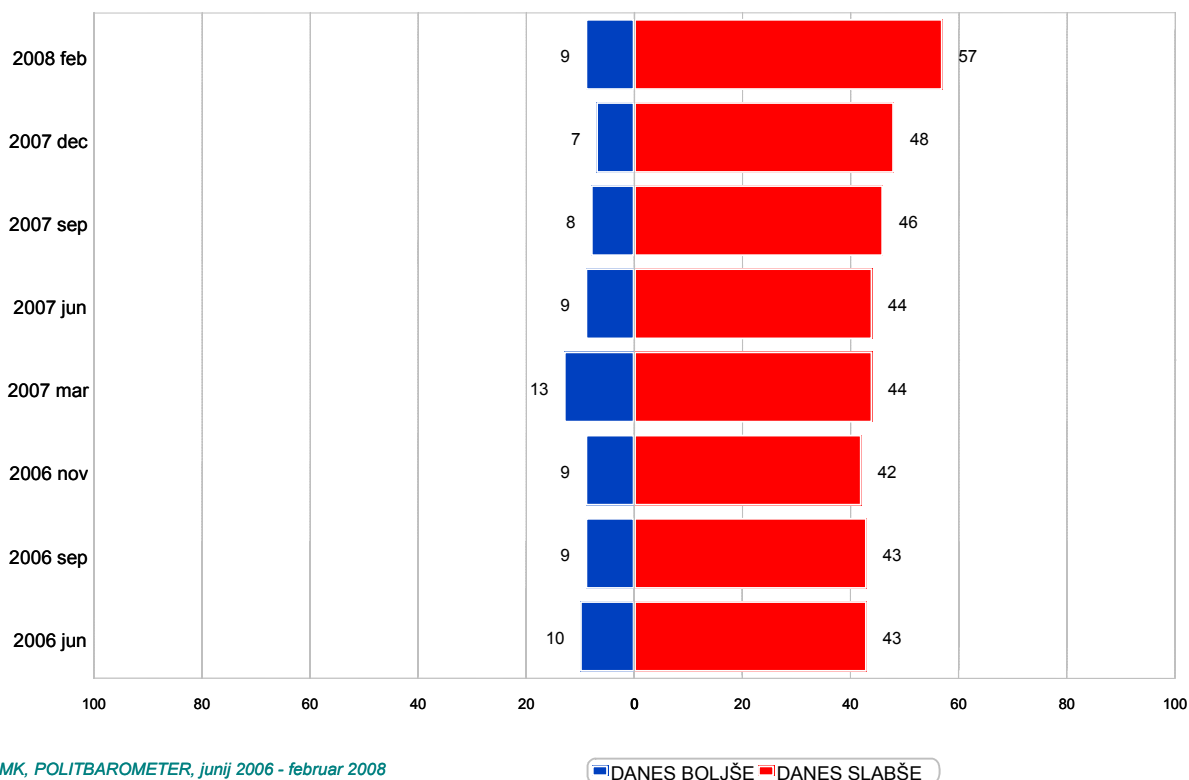
4.0 Ocena javnosti o stopnji korupcije in zaupanje v institucije - sekundarni viri

Prve vtise o izostrenosti stališč, povezanih s pojavi korupcije in pozitivni podpori komisije, kar kaže zadnja meritev, potrjujejo tudi druge raziskave. Serija raziskav o aktualnem dogajanju v Sloveniji (Politbarometer²), ki prav tako vključuje vprašanja o korupciji in vprašanja

² N. Toš: Politbarometer februar 08, FDV, IDV-CJMMK, Ljubljana 2008.

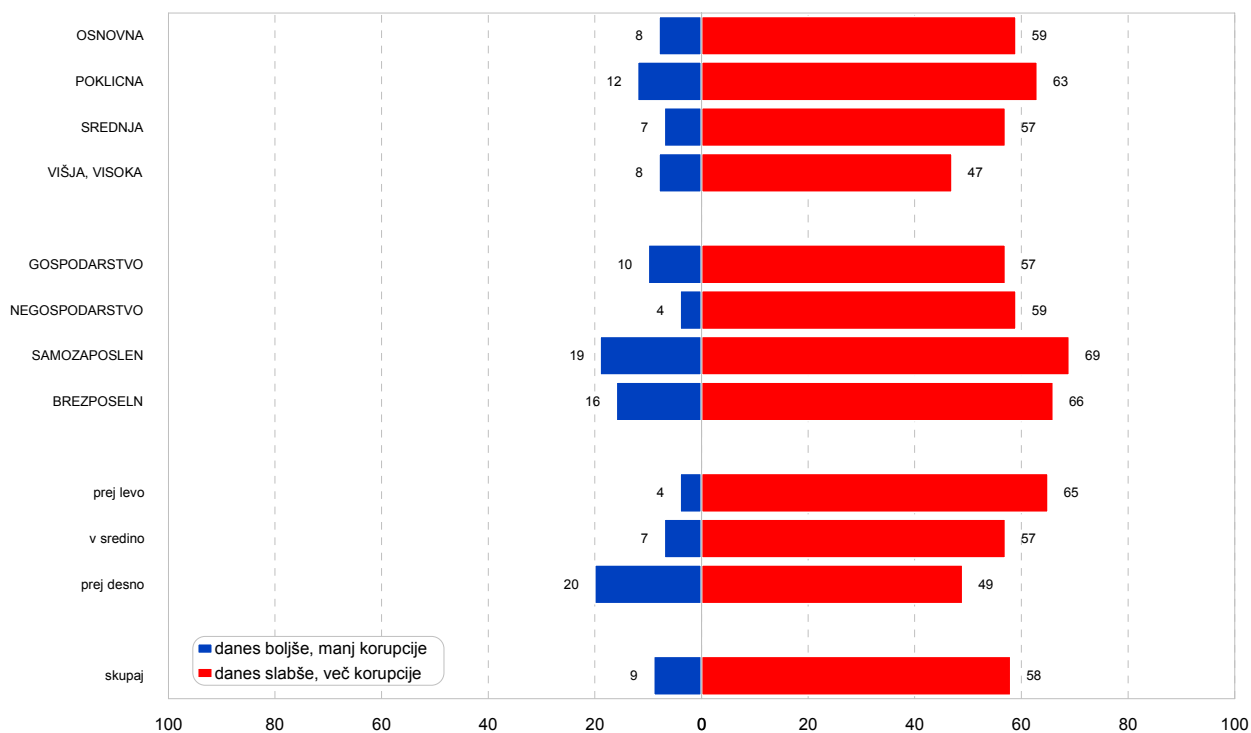
zaupanja v institucije sistema (med katerimi je tudi Komisija za preprečevanje korupcije), kaže zelo podobno sliko.

KAKŠNO JE STANJE NAVEDENIH PROBLEMOV TRI LETA PO VOLITVAH - KORUPCIJA?



V seriji zadnjih 8 meritev smo anketirance povprašali za primerjalno oceno razmer po zadnjih volitvah. Med teme smo vključili tudi vprašanje korupcije. Anketiranci so glede na temo odgovarjali: - *danes bolje* / - *danes slabše*. V zgornjem grafikonu vidimo v rdečih stolpcih odstotne deleže odgovorov "*danes slabše*" v primerjavi s stanjem pred letom 2004 za primer korupcije. Ta delež je sicer v vseh osmih meritvah enoznačno negativen (*danes slabše*), a je ob tem opazen premik poslabšanja stanja od decembra lani do februarja letos. Oceno, da so se razmere glede pojava korupcije poslabšale, izreka tokrat skoraj šest desetin (57%) vseh respondentov, kar je več kot ob predhodnih meritvah (od 42% do 48%). Da je danes glede tega slabše, še posebej poudarjajo samozaposleni (69%), brezposelni (66%), respondenti iz skupine 46 do 60 let (66%), pa tudi preferenti strank Zares (72%), SD in SNS (70%). Očitek naraščanja koruptivnosti izstopa tudi med preferenti SDS (47%), medtem ko je med preferenti NSI (13%) in SLS (33%) manj izražen. Da so se razmere glede tega v zadnjem obdobju izboljšale, v večji meri kot v povprečju, menijo preferenti SLS (23%), NSI in desno samoopredeljeni (20%).

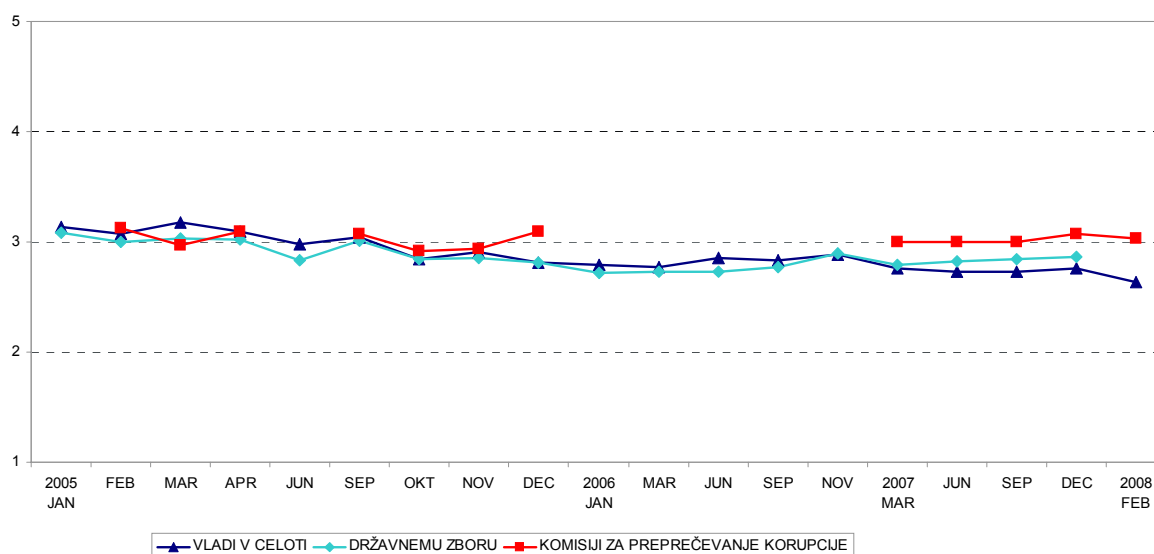
KAKŠNO JE STANJE NAVEDENIH PROBLEMOV TRI LETA PO VOLITVAH - KORUPCIJA



CJMMK, POLITBAROMETER, februar 2008, N=955

Podatkovna serija raziskave Politbarometer ponuja tudi časovno primerjalni pogled na zaupanje v specifične državne institucije. Če izločimo Komisijo za preprečevanje korupcije in za primerjavo dodamo povprečno oceno zaupanja v vlado oz. predsednika vlade, vidimo, da je povprečna ocena zaupanja v komisijo od decembra 2005 višja od ostalih dveh institucij (glej graf spodaj). Ta ocena višjega zaupanja je v (merjenem) obdobju od marca 2007 enovita. Medtem, ko je povprečna ocena zaupanja za vlado in predsednika vlade od septembra 2005 padla pod oceno 3 (na lestvici od 1 do 5) in se v zadnjem času še nekoliko znižala, je ostalo povprečje zaupanja za komisijo dokaj konstantno in je še posebej v zadnjem obdobju opazno višje od ostalih dveh institucionalnih akterjev.

ZAUPANJE V INSTITUCIJE



5.0 Zaznava in ocene razširjenosti korupcije v Sloveniji

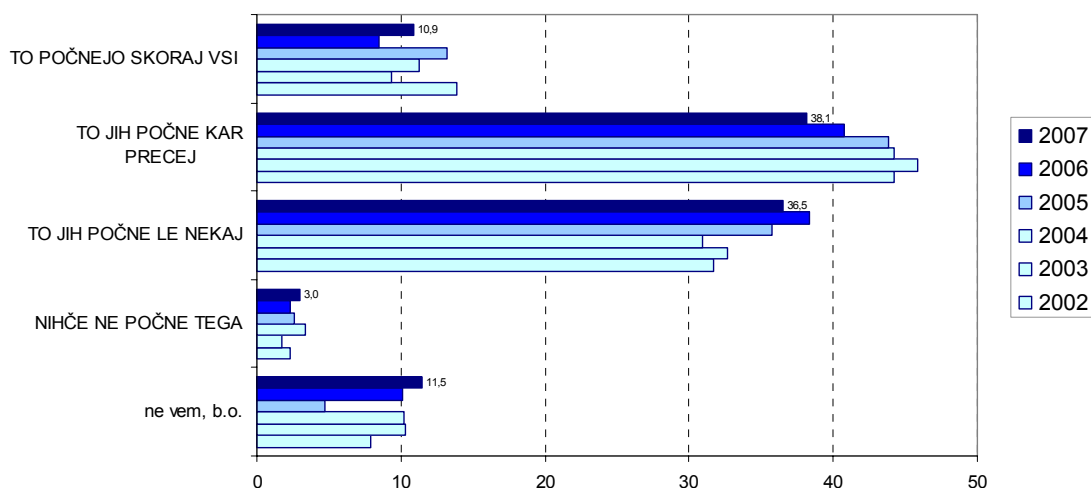
Sprejemanje podkupnine v javnih službah se v kontekstu javnomnenjskega raziskovanja kaže kot "najvidnejši in najznačilnejši" kazalec razširjenosti korupcije. Presoj o razširjenosti korupcije v javnih službah respondenti, sodelujoči v raziskavi, v največji meri opirajo na poročanje medijev in v manjši meri na osebne izkušnje s korupcijo. Slednje nam tako kot tokrat, potrjuje tudi serija podatkov iz predhodnih meritev. Odgovori na izhodiščno vprašanje "Ali ste imeli vi ali vaši bližnji v zadnjem letu kakršnokoli izkušnjo s korupcijo?", govorijo o razmeroma nizki ravni personalne zaznave korupcije v Sloveniji, če upoštevamo podatek, da že šesto leto zapored približno 95% vprašanih ni imelo konkretne izkušnje s korupcijo (v obdobju zadnjega leta). Seveda pa ta podatek ne govori o realni razširjenosti korupcije na različnih ravneh, saj izhaja iz osebnega srečanja s koruptivnim dejanjem in predpostavlja "sistemska izključenost" konkretnega posameznika.

5.1 Razširjenost korupcije v javnih službah

Na vprašanje o sprejemanju podkupnine v javnih službah se kot prevladujoče mnenje v celotni časovni seriji izkaže prepričanje o razmeroma veliki razširjenosti korupcije v javnih

službah. Večina (38%) anketirancev ocenjuje, da podkupnino v javnih službah sprejema "precej javnih uslužbencev". Več kot tretjina vprašanih (37%) meni, da podkupnino sprejema "le nekaj javnih uslužbencev", 11 % jih meni, da to počnejo skoraj vsi javni uslužbenci, le zanemarljiv delež anketirancev (3%) pa meni, da javni uslužbenci ne sprejemajo podkupnin. Splošne ocene o razširjenosti korupcije v javnih službah se v petletnem obdobju še posebej pa v primerjavi s predhodno meritvijo niso izrazito spremenile. Nespremenjena pa ostaja tudi sociodemografska struktura anketirancev, ki izrekajo stališča o razširjenosti korupcije. Analiza pokaže, da prepričanje o razširjenosti korupcije prevladuje med anketiranci srednjih in nižjih izobrazbenih kategorij, zaposlenimi v gospodarstvu, kmeti in brezposelnimi.

KAKO RAZŠIRJENA STA V SLOVENIJI POJAVA KORUPCIJE IN SPREJEMANJE PODKUPNINE V JAVNIH SLUŽBAH?

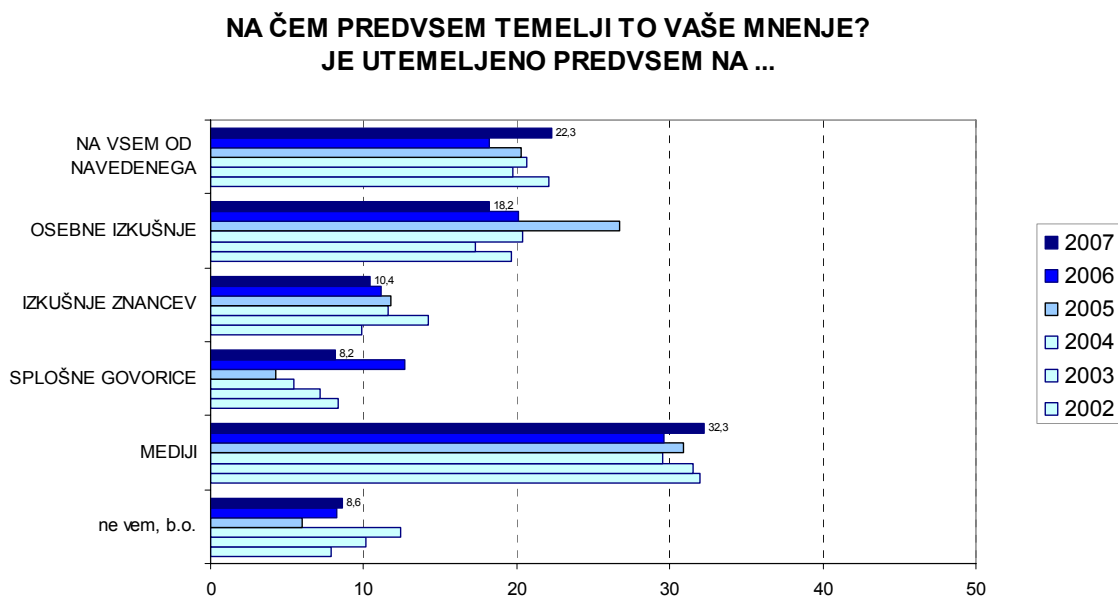


FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2007, N=908

5.2 Dejavniki, ki vplivajo na oblikovanje stališč

Interpretacija ocen o razširjenosti korupcije v javnih službah vključuje vprašanje dejavnikov, ki vplivajo na oblikovanje stališč o problemu korupcije. Rezultati predhodnih meritev kažejo, da *osebne izkušnje* s korupcijo in izkušnje drugih, ki jim anketiranci zaupajo, vplivajo na ocene o razširjenosti korupcije, vendar v manjši meri kot drugi dejavniki, pri čemer se delež v obdobju šestih meritev ni bistveno spremenil in ne presega petine respondentov (19%-2002; 20%-2006, 18%-2007). V primerjavi z lansko meritvijo se je opazno zmanjšal delež anketirancev, ki ocene o razširjenosti korupcije utemeljujejo na govoricah oz. na tistem, kar ljudje na splošno govorijo o javnih uslužbencih. Tako meni 8% vprašanih (2006-13%). Na

pripovedovanju tistih, ki jim zaupajo, svoja stališča utemeljuje 10% respondentov, nekoliko manjši vpliv kot lani (20%) pa imajo osebne izkušnje, ki jih kot vir ocen navaja 18% respondentov. Še vedno pa na ocene o razširjenosti korupcije najbolj vplivajo mediji; skoraj tretjina (32%) anketirancev ocene o razširjenosti korupcije utemeljuje na tistem, kar so prebrali v časopisih in slišali na radiu in TV. Moč medijev kot vira za oceno razširjenosti korupcije se je v primerjavi z lansko odmero spet nekoliko povečala. Sicer pa v grobem delež vpliva medijev ostaja dokaj konstanten in prevladujoč v celotnem nizu petih meritev. Kot pokaže analiza, je pretežno na tej osnovi oblikovano tudi prepričanje, da "precej javnih uslužbencev sprejema podkupnino". Strukturna analiza pokaže, da je vpliv medijev na oblikovanje stališč o razširjenosti korupcije v javnih službah, tako v aktualni kot v vseh predhodnih meritvah, največji med najstarejšimi (statusno med upokojenci) in anketiranci z nižjimi stopnjami izobrazbe.

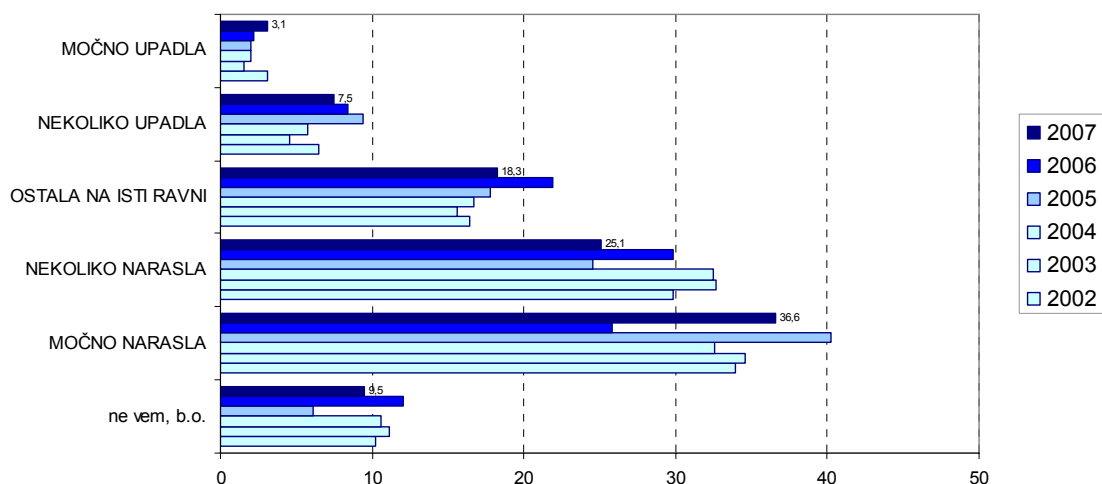


5.3 Referenčno obdobje korupcije

Referenčno obdobje za pojav korupcije v Sloveniji je po mnenju večine anketiranih čas po letu 1990. V seštevku odgovorov *nekoliko narasla / močno narasla* je to 62 % anketiranih. V primerjavi s predhodnimi meritvami, če gledamo 6 meritev, je to nekje v povprečju, vendar pa neposredna primerjava z odmero lanskem letu pokaže izrazit porast v stališčih, da je danes v Sloveniji več korupcije kot pred letom '90. Ocena o bistvenem povečanju korupcije

prevladuje med starejšimi aktivnimi anketiranci in v starostnih skupini nad 60 let, manj premožnimi kategorijami ter nižjimi izobrazbenimi kategorijami. Glede na zaposlitveni status pa predvsem med samozaposlenimi, brezposelnimi in upokojenci.

ALI JE V PRIMERJAVI Z OBDOBJEM PRED LETOM 1990 KORUPCIJA V DANAŠNJI SLOVENIJI ...



FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2007, N=908

6.0 Ravnanja in ocene verjetnosti korupcije na posameznih področjih - koruptivni potencial.

Z raziskavo smo izmerili pripravljenost respondentov na sprejemanje korupcije kot sredstva za doseganje ciljev na neposreden način (ravnanje v hipotetičnem primeru) in posredno, z oceno verjetnosti korupcije na posameznih področjih. Za neposreden kazalec koruptivnega potenciala smo uporabili vprašanje, ki respondente sooča s hipotetično situacijo - kaj naj naredi človek, ki potrebuje neko dovoljenje od države, če mu uradnik reče "bodite potrpežljivi" in jih spraševali o ravnanju v takšni situaciji. Respondenti so lahko izbrali različne načine ravnanj in sicer:

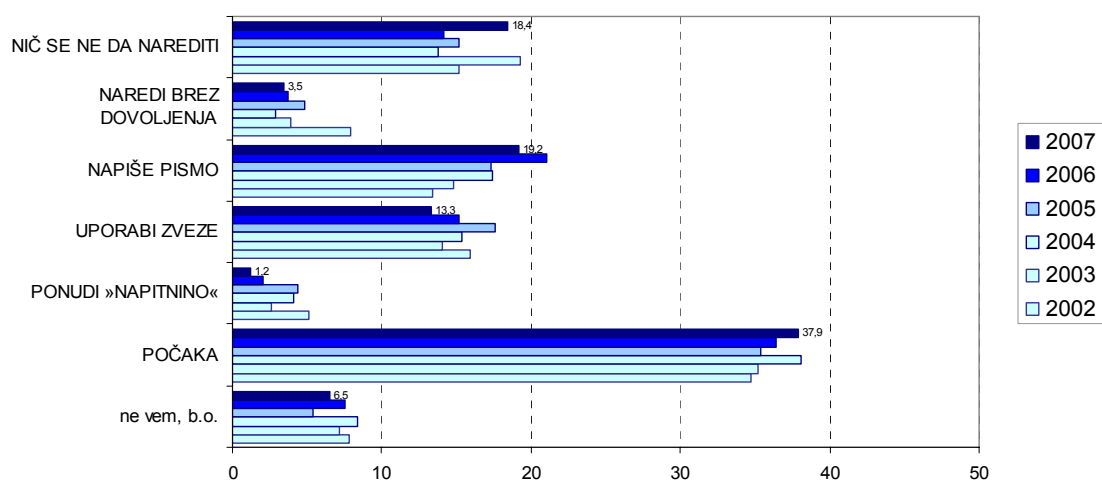
- naj počaka, se bo že uredilo
- naj uradniku ponudi napitnino
- naj uporabi zveze
- naj napiše pismo predstojniku urada
- naj naredi brez dovoljenja to, kar namerava

- nič se ne da narediti

Odgovori na vprašanje o ravnanjih posameznikov kažejo na nizko načelno pripravljenost posameznikov, da bi sodelovali v korupciji – 38 % anketiranih meni, da je najboljša pasivna drža oz. "počakati, da se stvari uredijo"; 13% anketirancev meni, da naj posameznik za dosego cilja uporabi zveze oz. ponudi "napitnino" (1%); 3 % anketirancev meni tudi, da naj posameznik nameravano doseže "brez ustreznih dovoljenj", 18 % anketiranih ne vidi rešitve za težavo, medtem ko bi približno petina (19%) vprašanih o tem problemu obvestilo predstojnika urada / predsednika komisije za preprečevanje korupcije. Medčasovna primerjava pokaže, da je največja sprememba glede na lansko in predhodne meritve pri odgovoru *nič se ne da narediti*, gre za porast iz 14% na 18%, kar kaže na relativno povečanje občutka apatičnosti in nemoči v javnosti, ko gre za reševanje problema korupcije.

Analiza pokaže, da tako "koruptni" (napitnina, zveze), kot "protestni" (napisati pismo) potencial izkazujejo predvsem mlajši in visoko izobraženi anketiranci ter anketiranci, ki poznajo izkušnje drugih. Glede na status je najvišji delež izrečenega koruptnega potenciala zaslediti med samozaposlenimi.

KAJ NAJ NAREDI ČLOVEK, KI POTREBUJE NEKO DOVOLJENJE, ČE MU URADNIK REČE: "PODITE POTRPEŽLJIVI, POČAKAJTE"?



FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2007, N=908

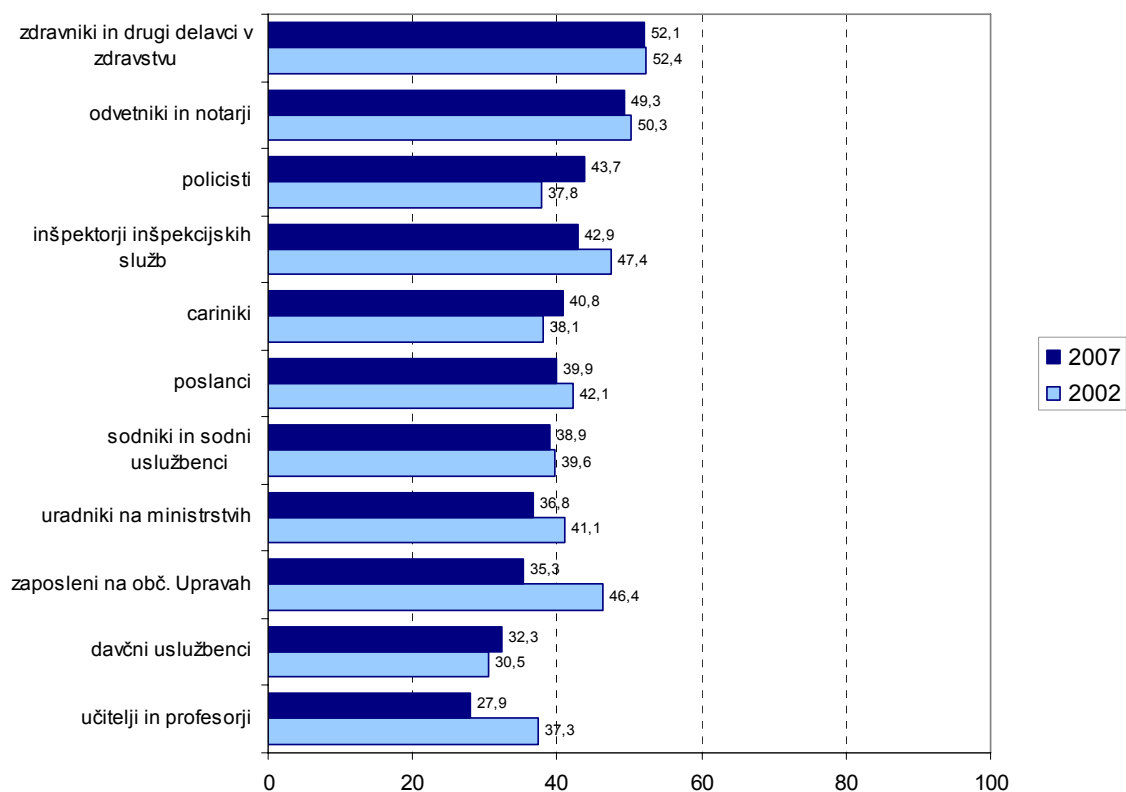
6.1 Verjetnost korupcije na izbranem področju

Ocene verjetnosti korupcije na izbranih področjih smo uporabili kot posreden kazalec korupcijskega potenciala. Respondenti so za posamezna področja ocenjevali verjetnost, da bi morali ponuditi denar, darilo ali uslugo, da bi uradne osebe opravile tisto, kar so dolžne storiti. Tako kot v predhodnih meritvah, je tudi v zadnji največ respondentov izrazilo prepričanje, da je največja verjetnost za pojav korupcije v *zdravstvu*. Zdravnikom v tem pogledu sledijo, odvetniki, policisti, inšpektorji, carini ter poslanci. Na dno lestvice se glede verjetnosti korupcije po mnenju anketirancev uvrščajo učitelji in profesorji ter davčni uslužbenci.

Rezultati kažejo, da so se pri tem vprašanju preslikale ugotovitve iz predhodne meritve. Večina akterjev sicer beleži nekaj manjši delež navedb verjetnosti korupcije. Največji upada pa glede na predhodno meritev beležimo pri dveh kategorijah (*učitelji in profesorji* ter *davčni uslužbenci*), ki sta že tako najmanj izpostavljeni kot kritični za verjetnost korupcije. Če gledamo medčasovno primerjavo med leti 2002 in 2007 glede na področja, kjer bi se po mnenju anketirancev najverjetneje pojavila korupcija, vidimo da so pozitivni premiki prisotni predvsem pri *uradnikih na občinskih upravah, učiteljih in profesorjih*, delno pa tudi pri *inšpektorjih*. Negativen premik pa je izrazitejši predvsem pri policistih, delež mnenj *verjetnost korupcije* se poveča iz 38% na 43%.

Ali menite, da je verjetno, ali da ni verjetno, da bi posameznik moral ponuditi denar, darilo ali uslugo, da bi spodaj naštete uradne osebe opravile tisto, kar so po službeni dolžnosti dolžne storiti?

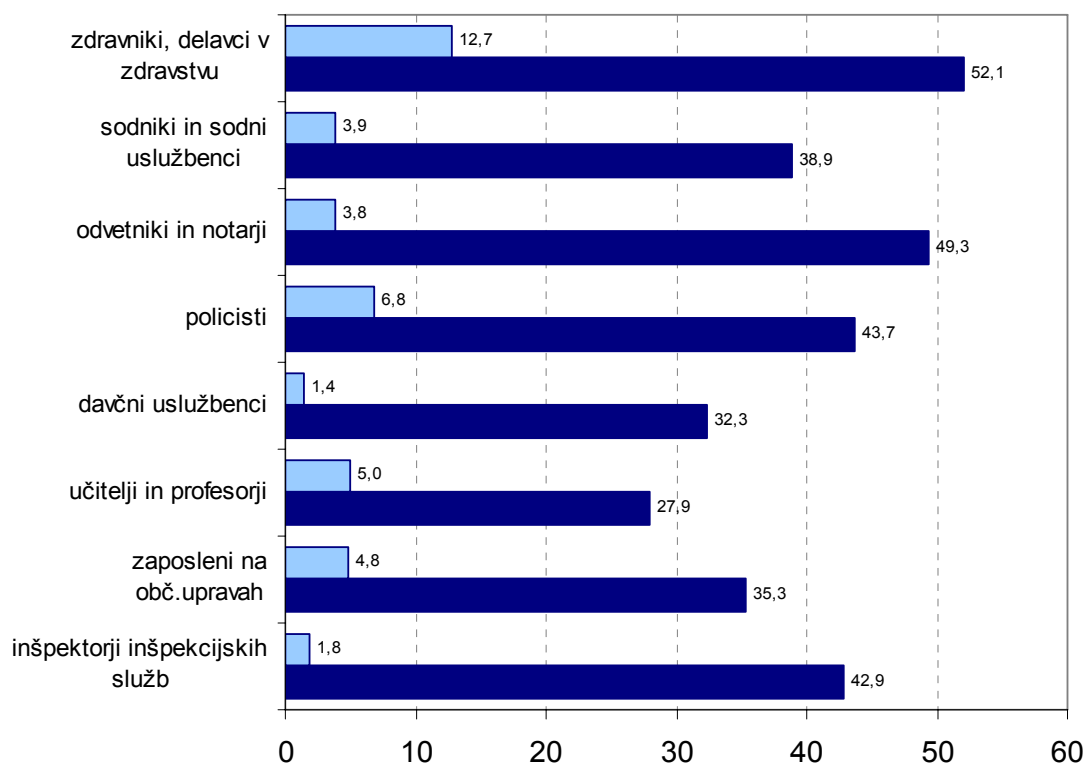
% JE VERJETNO



FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2007, N=908

Primerjava odgovorov na vprašanje o osebni izkušnji s korupcijo in odgovorov na vprašanje o verjetnosti korupcije na izbranem področju razkriva izrazito diskrepanco med ocenami in empiričnimi navedbami. Pri vseh ocenjevanih področjih delež anketirancev, ki ocenjujejo, da je korupcija na navedenem področju verjetna, močno presega delež tistih, ki so na navedenem področju tudi zares imeli izkušnjo s korupcijo. Razlika, ki jo ugotavljamo seveda ni neobičajna. Delno jo lahko pojasnimo s socialno-demografskimi atributi ocenjevalcev (zmožnost participacije pri koruptnem dejanju), delno pa je razlika v odgovorih posledica uporabe različnih meril v oceni nivojev korupcije. Konkretno: večina anketirancev, ki ima izkušnjo s korupcijo, navaja dejanja, ki so povezana s situacijsko korupcijo, medtem ko ocena verjetnosti korupcije vključuje tudi druge (sistemske) nivoje korupcije, ki pa niso vključeni v neposredno izkušnjo anketirancev.

VERJETNOST KORUPCIJE IN DEJANSKA IZKUŠNJA



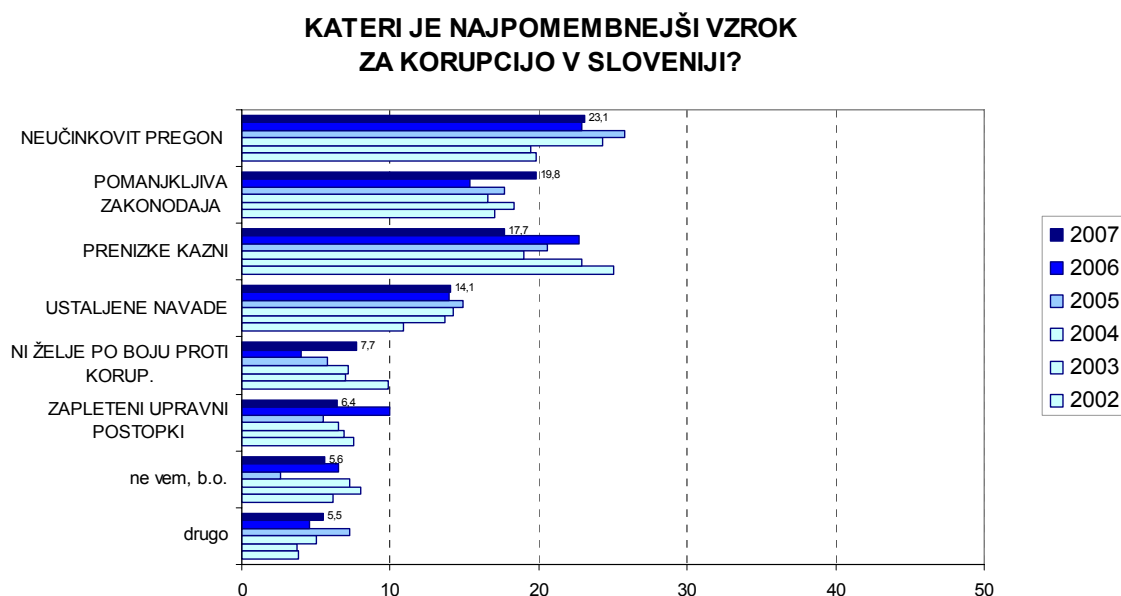
FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2007, N=908

■ je verjetno □ imam izkušnjo

Strukturna analiza kaže na tipično diskrepanco v ocenah med različnimi socialnimi kategorijami. Povedano drugače: starejši in anketiranci z višjimi stopnjami izobrazbe in posledično višjim socio-ekonomskim statusom so v ocenah o verjetnosti korupcije bolj zadržani, nasprotno pa so mlajši in respondenti in tisti z nižjim socio-ekonomskim statusom v teh ocenah bolj izraziti. Domnevamo lahko, da so motivi za presojo verjetnosti korupcije pri posameznih kategorijah anketirancev različni in so povezani predvsem s socialnim položajem ocenjevalca. Denimo, občutek ekonomske neenakosti pri nižjih socialnih kategorijah se kaj lahko odraža v bolj izostrenem stališču do koruptivnosti na različnih družbenih področjih. Delna izjema pri tej strukturi ugotovitvi so presoje zdravstvenega sistema.

7.0 Vzroki za korupcijo

Najverjetnejši vzrok za pojav korupcije v Sloveniji je po mnenju anketirancev neučinkovit pregon korupcije. O tem je prepričanih 23% respondentov. Za slabo stanje na tem področju respondenti krivijo nadalje predvsem pomanjkljivo zakonodajo (20%), kjer se je delež odgovorov opazno povečal glede na predhodno meritve (2006-15%) ter prenizke kazni (18%), kjer pa je delež glede na prehodno meritev upadel (2006-23%). Vzrok za korupcijo pa so po mnenju anketirancev tudi ustaljene navade ljudi (14%). Glede na lanskoletne primerjave velja omeniti še dokaj izrazit porast odgovora o *pasivnem sprejemanju korupcije* ki ga sicer beležimo na nizki ravni, pa vendarle. Odgovor *državljeni ne izražajo želje, da bi se borili proti korupciji* se iz 4% v lanski meritvi letos poveča za dvakrat (8%).



FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2007, N=908

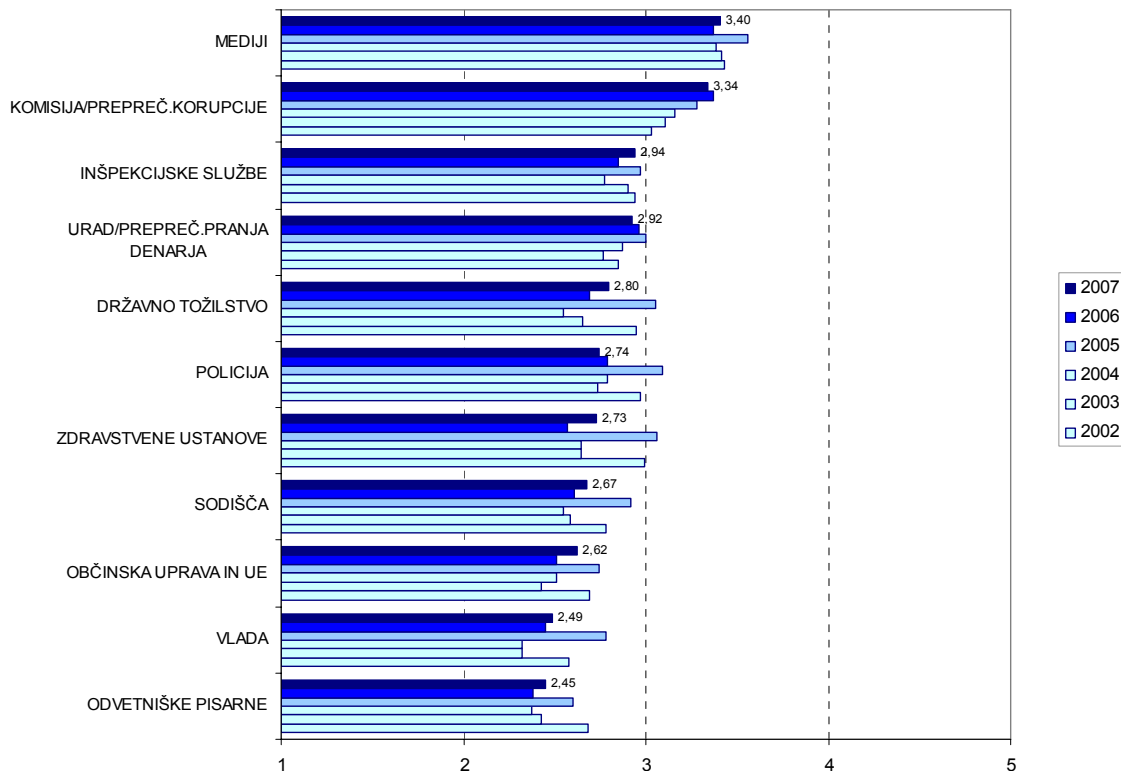
Stališča o vzrokih za korupcijo so značilno strukturirana . "Odsotnost represije", tako kot v predhodnih meritvah, kot vzrok za korupcijo navajajo predvsem starejši in nižje izobraženi anketiranci, medtem ko višje izobraženi in anketiranci srednjih starostnih kategorij ocenjujejo, da je pojav korupcije povezan predvsem z neučinkovitim pregonom. Nadpovprečen delež višje izobraženih kot pomemben dejavnik korupcije navaja tudi *zapletenost postopkov*.

8.0 Prispevek institucij v boju proti korupciji

Zaznava korupcije v Sloveniji vključuje tudi predstave o tem, kdo je v Sloveniji najbolj zaslužen za boj proti korupciji. Po mnenju anketirancev so za boj proti korupciji najbolj zaslužni mediji in komisija za preprečevanje korupcije. Slika stališč ostaja dokaj konstantna, in razmerja odgovorov se v času niso kaj dosti spreminjala z izjemo komisije za preprečevanje korupcije, pri kateri je v časovnem preseku 2002 - 2007 opaziti konstanten porast pripisanih zaslug za boj proti korupciji do leta 2006. Letošnja meritev pa z lansko ostaja poravnana na relativno visoki povprečni stopnji. To oceno dodatno potrjuje dejstvo, da se komisija, še posebej v zadnjem obdobju sooča z intenco vlade po njeni ukinitvi. Na "dno" nabora tistih, ki so pripomogli k boju proti korupciji anketiranci uvrščajo sodišča, vlado, upravne enote ter odvetniške pisarne.

KAKO SO NAŠTE TE INSTITUCIJE PRIPOMOGLE K BOJU PROTI KORUPCiji V SLOVENIJI?

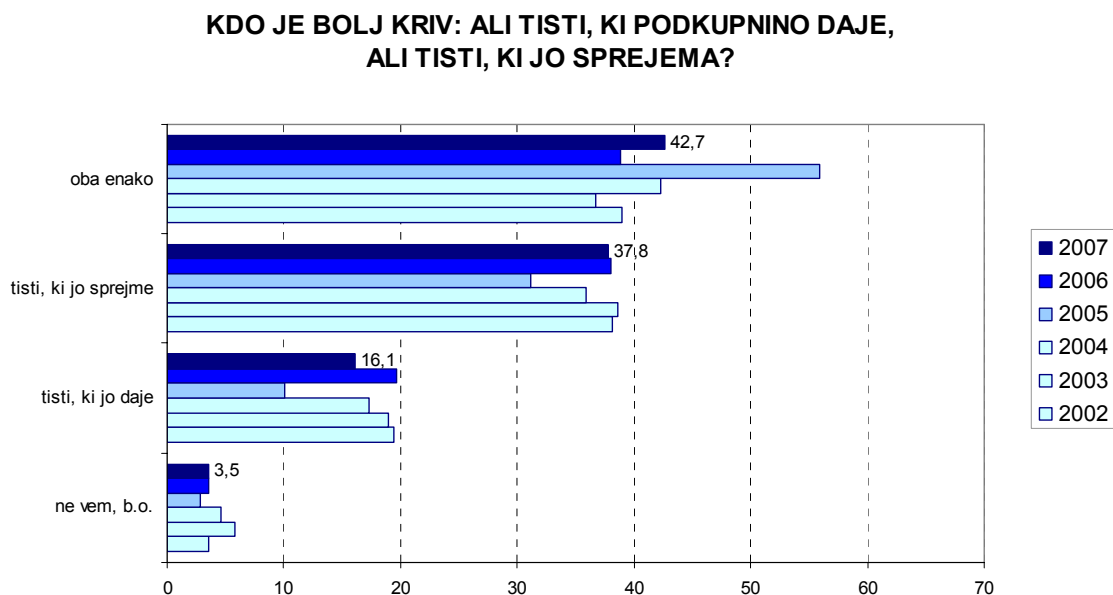
(povprečje na lestvici od 1-sploh niso pripomogle do 5-močno so pripomogle)



FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2007, N=908

9.0 Zaznava krivde pri koruptivnih dejanjih

V standarden nabor vprašanj sodi tudi vprašanje, ki preverja, kako respondenti razumejo koruptivni akt. Medletna primerjava meritev, ki smo jih opravili v CJMMK pokaže, da je zaznava dokaj stabilna. Vprašani se razdelijo v dve enako veliki skupini: med tiste, ki vidijo problem korupcije zgolj v tistem, ki podkupnino sprejme in tiste, ki vidijo problem v obeh: tako tistem, ki sprejema, kot tistem, ki daje. Natančnejši pogled na deleže po letih, pokaže v primerjavi z lansko odmero nekoliko povečan delež pripisane krivde *obojim enako* in nekoliko zmanjšan delež krivde tistim, ki jo daje.



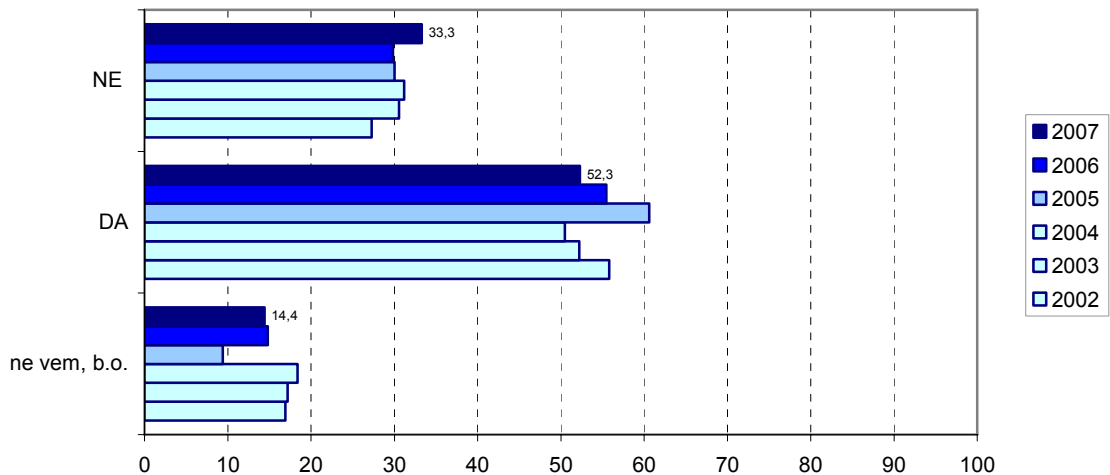
10.0 Ravnanje ob stiku s korupcijo

10.1 Pripravljenost prijaviti primer korupcije

Pomembno vprašanje subjektivne percepcije korupcije, in (še bolj) prizadevanj za zniževanje korupcije, je načelna pripravljenost, da prijavimo zaznane primere korupcije. Medletna primerjava ne kaže velikih razlik. Še vedno največji delež anketiranih - več kot polovica (52%) - izjavlja, da bi bila pripravljena korupcijo prijaviti, če bi zanjo izvedeli. Manjše spremembe, še posebej v primerjavi z lansko odmero, pa kažejo blago tendenco v smeri povečanja apatičnosti do aktivnega spopada s korupcijo. Delež pripravljenih prijaviti

korupcijo se je za 3% točke zmanjšal in nasprotno za 3% točke povečal delež tistih, ki korupcije ne bi prijavili. Ta vtis na nek način potrjuje tudi predhodno vprašanje o *vzrokih za korupcijo*, kjer tonus apatičnosti potrdi tudi povečan delež odgovorov *državljeni ne izražajo želje, da bi se borili proti korupciji*.

ALI BI PRIJAVILI PRIMER KORUPCIJE, ČE BI ZANJ IZVEDELI?

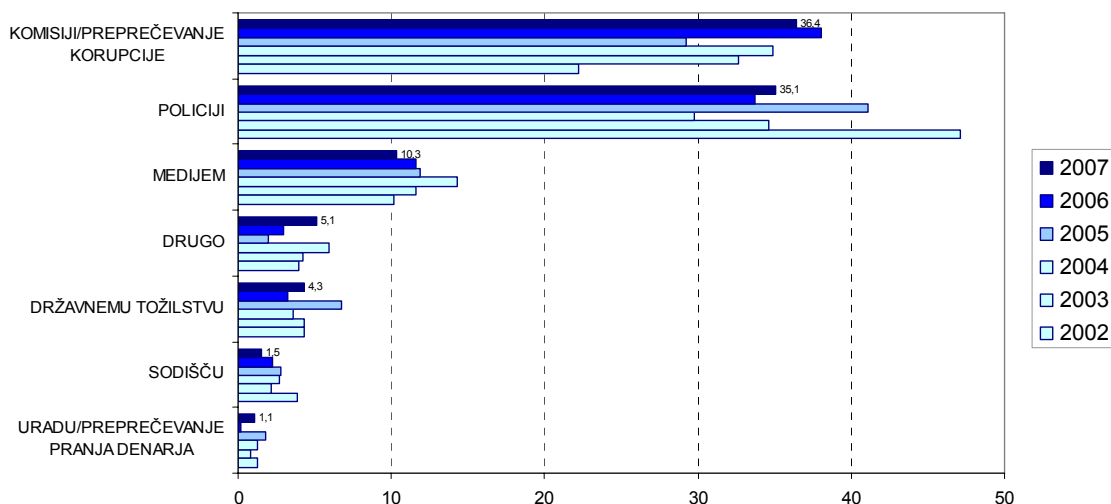


FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2007, N=908

10.2 Komu prijaviti?

Vprašanje, ki ga prav tako postavljamo vsa leta, meri na zaupanje institucijam, ki bi naj korupcijo preprečevale in tudi poznavanje teh institucij. Lani smo zapisali: *medtem, ko je še leta 2002 kar 47% tistih, ki bi bili pripravljeni korupcijo prijaviti, reklo, da bi jo prijavili policiji, in 22,2%, da bi jo prijavilo uradu za preprečevanje korupcije, je danes slika razmerja drugačna. Uradu bi zaznani primer prijavilo 38 odstotkov vprašanih, policiji pa 34%. Slika iz letošnje meritve se ni bistveno spremenila. Najprimernejše mesto za prijavo korupcije po mnenju anketiranih ostaja komisija za preprečevanje korupcije (36%), sledi ji policija (35%) in - na značilno nižji ravni - mediji (10%). Ostali akterji ostajajo bolj kot ne neprepoznavni. Državno tožilstvo, sodišča in urad za preprečevanje pranja denarja tudi tokrat ostajajo v zavesti korupcijsko osveščenih državljanov dokaj nerelevantne instance.*

KOMU BI PRIJAVILI PRIMER KORUPCIJE, ČE BI ZANJ IZVEDELI?
(odgovarjajo tisti, ki bi primer korupcije prijavili, n=475)

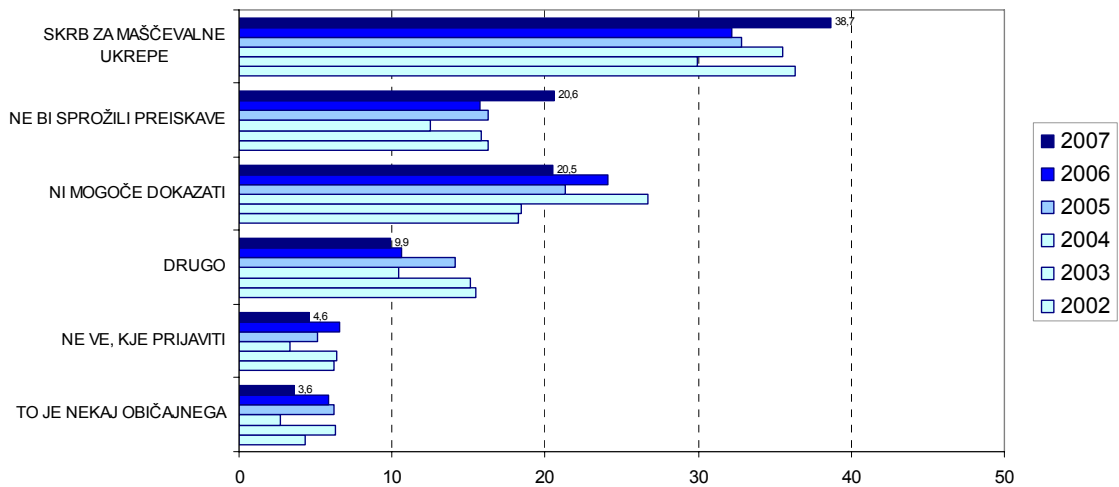


FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2007, N=908

10.3 Razlogi: zakaj korupcije ne bi prijavili?

Tiste anketirance, ki korupcije ne bi prijavili smo povprašali tudi po razlogih. Največ (39%) jih pravi, da ne bi prijavili, ker se bojijo za morebitne negativne posledice, 21% jih meni, da prijava ne bi sprožila nadaljnjih postopkov in 20% anketiranih opira svoje stališče na razlog, da prijava ne bi imela učinka, ker dejanja ne bi bilo mogoče dokazati. Razmeroma malo (5%) pa je respondentov, ki ne vedo kje bi bilo treba prijavo podati. Primerjava z lansko odmero pa kaže na določeno dinamiko. Izrazito se poveča delež odgovora, ki izraža skrb za morebitnimi maščevalnimi ukrepi. Prav tako se poveča delež odgovora: *prijava ne bi sprožila nadaljnjih postopkov*, ki kaže - kot to potrjujejo že nekatera predhodna vprašanja - nekakšno »apatičnosti«
glede spopadanja s korupcijo in seveda nizko zaupanje v organe pregona, ki bi po mnenju ljudi morali aktivneje reševati omenjeno problematiko.

ZAKAJ NE BI PRIJAVILI PRIMERA KORUPCIJE?
(odgovarjajo tisti, ki bi ne bi prijavili korupcije, n=302)



FDV - CJMMK, Stališča o korupciji, 2007, N=908

11. Zaključek

Splošna ocena zadnje meritve raziskave Stališč o korupciji 2007, pokaže utrjenost predstav ljudi o razširjenosti tega pojava v Slovenski družbi. Podatki v seriji večih meritev od leta 2002 pravzaprav niso zaznavali izrazitih odstopanj pri večini vprašanj. Za letošnjo meritev pa je vseeno moč opaziti izostritev stališč v zvezi s pojavi in razširjenostjo korupcije torej se javnost odziva še nekoliko bolj kritično, kot se je odzivala tudi že doslej. Opazimo lahko, da ljudje zaznavajo povečan obseg koruptivnih dejanj še posebej v zadnjem času. Velja seveda omeniti, da je bila raziskava narejena pred nekaterimi aktualnimi medijsko odmevnimi aferami. Pokaže se, da so dejavniki ki najbolj vpliva na oblikovanje stališč in mnenj pri ljudeh ravno mediji. Medije pa ljudje razumejo dvojno: kot vir informacij in kot instanco, ki sama odkriva elemente korupcije. Za konec pa velja omeniti še dva elementa, ki prevevata podatke tokratne meritve. Prvič, opazna je povečana stopnja pasivizacije med ljudmi oz. »apatičnosti« do aktivnejšega reševanja tega problema, predvsem zaradi občutka nemoči in premalo učinkovitega pregona; drugič, letošnjo meritev zaznamuje tudi dober položaj Komisije za preprečevanje korupcije, ki jo ta uživa v javnosti. To potrjuje tudi dejstvo, da so se anketiranci izrazito afirmativno izrekli o nadaljnjem delovanju te komisije.